

С начала 1980-х гг. внедряются новые формы работы с педагогическими кадрами. Так, с 1984 по 1990 гг. в дни ежегодных педагогических чтений каждый педагог выступал с отчетной выставкой.

Развивалась научно-педагогическая деятельность. В 1986 году диссертации на соискание учёной степени кандидата педагогических наук защищали 57 человек, а двое — Л. Шагдарсурэн и Б. Даваасурэн - защищали докторские диссертации по педагогике. В 1991 году завершился социалистический период развития Монголии и подвергалась радикальным изменениям, которые связаны с переходом страны к рыночной экономике.

Выводы. Профессиональная подготовка будущих учителей не была в полной мере ориентирована на прогнозируемые преобразования учебно-воспитательного процесса в общеобразовательной школе (развитие творческих способностей учащихся, воспитание социальной активности, соединение обучения с производительным трудом, вовлечение в педагогический процесс ресурсов внешнего образовательного контекста). Отмеченное запаздывание проявлялось также в содержании подготовки учительских кадров и ее дальнейшем развитии.

Литература

1. Батсайхан Б. Некоторые вопросы развития образования в дореволюционной Монголии. - М., 2004.

2. Балдаев Р.Л. Высшая школа Монгольской Народной Республики // Вестник высшей школы, 1958, № 6. - С. 86-89.

3. Чимид. Ш. Из истории первых начальных школ. - Улан Батор, 1961. - С. 79.

4. Соёлжин С. Организационно-педагогические условия реализации личностно-ориентированных технологий в обучении студентов Монголии: Автореферат ... дис. к. п. н. (13.00.01). - М., 2003.

5. Даваа Ж. Технология высшей школы. - Улан Батор, 2007. - С. 100.

6. Эрдэнэ-Очир Г. Монгольские народные педагогические традиции и их развитие: Автореферат-к. п. н. (05.07.01.00). — Улан Батор, 1993.

6. С. Ширбазар, Д. Хуу. Учительская школа. Очерки истории. - Улан Батор, 2002. — С. 114.

7. Манифесты, Конституция, постановления Малого и Великого Хуралов МН). - Улан Батор, 1956.

8. Шагдар Ш. Очерки истории образования в Монголии. - Улан Батор, 2000. - 420 с.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА – СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

УДК 378+378.14

Яворська Г.Х.

В статті розглядаються методологічні підстави до розгляду проблеми комунікативної компетентності в психолого-педагогічній, філологічній літературі. Особлива увага приділяється визначенню моделі комунікативної компетентності юриста та її складових. Доведено, що саме комунікативна компетентність юриста є складовою його професійної компетентності.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність, комунікативна компетентність.

В статье рассматриваются методологические основы к рассмотрению проблемы коммуникативной компетентности в психолого-педагогической, филологической литературе. Особое внимание уделено определению модели коммуникативной компетентности юриста и ее составляющих. Доказано, что именно коммуникативная компетентность юриста является составляющей его профессиональной компетентности.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, профессиональная компетентность, коммуникативная компетентность.

The article deals with the methodological framework to address the issue of communicative competence in psycho-pedagogical, philological literature. Particular attention is paid to the definition of communicative competence model jurist and its components. Notified that it is communicative competence lawyer is a constituent of his professional competent.

Key words: competence, competence, professional competence, communicative competence.

Поняття „комунікативна компетентність” використовується в різних галузях знань, зокрема, в педагогіці, соціальній психології, лінгвістиці, юридичній психології та ін. Кожна з цих наук характеризується власним баченням проблеми комунікативної компетентності. В свою чергу, в кожній з них є галузеві напрямки, які: по-перше, розкривають феномен комунікації, її природу, зміст, механізми; по-друге, виявляють особливості комунікації, закони її формування та реальні можливості у різних сферах професійної діяльності; по-третє, з'ясовують шляхи формування та розвитку комунікативної компетентності це і обумовлює *актуальність проблеми*, що висвітлюється в статті.

Для ряду досліджень характерна відсутність принципового розмежування за змістом між поняттями „компетентність» та „компетенція». Аналіз особливостей використання термінів „комунікативна компетенція» та „комунікативна компетентність» дозволили припустити, що в широкому розумінні комунікативна компетенція з'являється як здібність до спілкування, комунікативна компетентність — як реалізація цієї здібності у вигляді конкретних навичок.

Вивчення проблеми комунікативної компетентності спеціаліста опирається на ряд методологічних підстав, які передбачаються вітчизняною та зарубіжною психологією. Однією з таких підстав є принцип єдності спілкування та діяльності.

Саме в контексті спілкування як засобу організації діяльності нам здається доцільним розглядати проблему комунікативної компетентності майбутнього юриста як складової професійної компетентності, в цьому полягає *мета статті*.

Таким чином, використовуючи дане методологічне обґрунтування, ми можемо міркувати про комунікації майбутнього юриста в рамках «суб'єкт-суб'єктної» парадигми. Однак, в силу об'єктивних вимог, які задані співробітнику

суспільством, державою, вказана наукова парадигма доповнюється третім компонентом - предметом діяльності юриста, який втілює її мету. Вся комунікація в системі діяльності „суб'єкт-суб'єкт» (юрист - громадянин) визначає основні функціональні завдання майбутнього юриста.

На думку лінгвістів, які вивчають мовленнєво-язикові аспекти комунікації, під комунікативною компетентністю розуміється, насамперед, розвинена здібність до мовленнєвої комунікації, майстерність у виборі стратегій і тактик, тобто здібність носіїв мови зробити спрямованою свою комунікативну діяльність.

На думку Е.В. Ключова [1], людині, яка говорить, для того щоб майстерно орієнтуватися у мовленнєвих ситуаціях, необхідні елементи знань класичної та сучасної риторики, лінгвістичної прагматики, теорії мовленнєвих актів, лінгвістичної філософії та лінгвістичної логіки. Людина, яка грамотно орієнтується у різних „жанрах» мовленнєвої практики, здібна почувати себе більш впевненою, вступаючи у черговий мовленнєвий контакт, практично вирішуючи питання мовленнєвої поведінки, які виникають на кожному кроці. Вона також здатна переборювати проблеми спонтанності, „випадковості» у вирішенні цих питань.

Є.В. Ключов [1] поділяє за змістом поняття „комунікативна компетентність» та „комунікативна компетентність». На його думку, комунікативна компетентність - це робочий набір комунікативних стратегій, які властиві індивіду або групі індивідів. Під комунікативною стратегією у даному випадку розуміється сукупність теоретичних ходів, що реалізуються у ході комунікативного акту, спрямованих на досягнення комунікативної мети. Комунікативна мета - стратегічний результат, на який направлений комунікативний акт: результат цей може бути обговорений як на вербальному, мовленнєвому рівні, так і на рівні фізичних дій.

В свою чергу комунікативна компетентність представляє собою здібність індивіда до реалізації на практиці певних комунікативних тактик, які розглядаються в якості сукупності практичних ходів у реальному процесі мовленнєвої взаємодії. У зв'язку з цим, комунікативна тактика, на відміну від комунікативної стратегії, насамперед співвіднесена не з комунікативною метою, а з набором комунікативних намірів (комунікативних задач), які трактуються в якості тактичного ходу, який є практичним засобом руху до відповідної комунікативної мети. Вся сукупність таких практичних засобів у реальному процесі мовленнєвої взаємодії створює комунікативну тактику.

Комунікативна компетентність в багатьох лінгвістичних дослідженнях пов'язана з проблемою ефективності впливу мовленнєвої комунікації. Р.М. Балкар [2] стверджує, що тільки через мовленнєву комунікацію людина може заявити про себе і вступити в контакт з іншими людськими істотами. На його думку, навіть звичайне повсякденне використання мови в ході неформальної розмови передбачає здійснення влади, тобто вплив на сприйняття та структурування світу іншою людиною; будь-яке використання мови передбачає такий структурований його ефект, тобто виразитися „нейтрально» виявляється неможливо, вимовляючи одне єдине слово, людина, як здається, примушена зайняти позицію та здійснювати вплив.

На думку соціолінгвістів [3], комунікативна компетентність охоплює не тільки знання мовної системи та володіння мовним матеріалом (мовою), але й

дотримання соціальних норм мовленнєвої поведінки, правил мовленнєвої поведінки. Таким чином, комунікативна компетентність - це не здібність, яка надає на при народженні, а здібність, яка формується у взаємодії людини із соціальним середовищем, в процесі набуття нею соціально-комунікативного досвіду.

Майстерність юриста у керуванні „мовленнєвими ситуаціями» виступає у даному випадку як необхідний структурний елемент професійної комунікативної компетентності, який дозволяє засобами спілкування (які включають необхідний мінімум мовних, лінгвістичних засобів) ефективно впливати на правосвідомість та поведінку інших людей.

Проблема комунікативної компетентності в юридико-психологічних дослідженнях вивчається стосовно діяльності окремих спеціалістів правоохоронних органів. Так, на думку В.В. Романова [4], комунікативна компетентність спеціаліста правоохоронної діяльності представляє собою професійно важливу якість особистості, яка включає в себе знання, облік закономірностей, які лежать в основі комунікативних процесів, вільне володіння навичками професійного спілкування, які дозволяють спілкуватися з різними людьми, встановлювати з ними взаєморозуміння, підтримувати на належному рівні психологічний контакт, виявляючи у необхідних випадках керівний вплив на розвиток комунікативних процесів, ефективно, з максимальною користю, приймати участь у міжособистісних відносинах, плідно вести діалог, і т.і. Комунікативна компетентність виражена у здібності співробітника орієнтуватися та гнучко використовувати спектр процесуальних (бесіда, допит, очна ставка та ін.) та не процесуальних форм спілкування. В основі останніх лежать прийняті у суспільстві, в тому чи іншому соціальному середовищі правила мовленнєвої та немовленнєвої поведінки, стійкі етикетні формули звернення, які відображають зовнішні прояви відношення будь-якої людини до оточуючих її людей, до різних соціальних цінностей.

Так, В.В. Романов [4] вважає, що якщо мати на увазі правоохоронну діяльність, то про спілкування можна говорити не тільки як про її структурний компонент (під структура), але й у ряді випадків і як про особливий, самостійний вид професійної діяльності.

У відповідності з цим підходом комунікація виступає як самоціль, один із результатів діяльності співробітника. Оголошена автором ідея керування, впливу знаходиться в рамках комунікативного процесу. Діяльнісний підхід, який передбачає обумовленість комунікації рішенням професійного завдання, диктує інше визначення комунікативної компетенції, яка розглядається як здібність враховувати весь комплекс соціально-психологічних, лінгвістичних, юридичних аспектів комунікації, які впливають на успіх виконання професійних функцій, та керувати ними, використовувати як засіб з метою досягнення значущого результату. Прикладний психолого-практичний напрямок вивчення комунікативної компетентності в професійній діяльності розроблювався в ряді публікацій І.Б. Пономарьова та В.П. Трубочкіна [5], які вважали високий розвиток комунікативної компетентності найважливішою передпосиланням професійно-психологічної культури спілкування. Ними запропонована універсальна для багатьох спеціалістів, які займаються проблематикою спілкування співробітника правоохоронних органів, модель структури комунікативної компетентності. В ній виділено три блоки компонентів: комунікативні особистісні якості;

володіння технікою спілкування - навички та вміння здійснення окремих комунікативних дій; володіння методикою та тактикою спілкування - уміння будувати спілкування у цілих ситуаціях діяльності.

У більшості досліджень, які присвячені професійному спілкуванню фахівців у юридичній діяльності, термін комунікативна компетентність часто не використовується. Але, говорячи про особливості спілкування певної категорії юристів (суддя, адвокат, юрисконсульт), автори акцентують увагу на тих чи інших комунікативних знаннях, уміннях та навичках, а також особистісних якостях, які представляють важливість в певній галузі правоохоронної діяльності.

Так, А.В. Дулов [6], говорячи про зміст комунікативної діяльності слідчого, вказував головним чином на отримання необхідної інформації у процесі спілкування. Відповідно, затребуваними є знання, уміння та навички її набуття у спілкуванні та використання в професійній діяльності. В.А. Носков [7] пов'язує успішність у вирішенні багатьох комунікативних завдань оперативного співробітника з високим ступенем володіння психотехніками спілкування.

Комунікативна компетентність вивчалась багатьма авторами в аспекті психологічної підготовки працівника органів внутрішніх справ, при цьому конкретизувались структурні компоненти комунікативної компетентності. Так, на думку О.П. Кондаурової [8], для спеціалістів професії типа „людина-людина», професійна комунікативна компетентність - представляє собою систему внутрішніх потенціалів регуляції комунікативних дій, необхідних для ефективного здійснення процесу спілкування.

На підставі вивчення різних підходів до аналізу комунікативної компетентності і застосування їх положень до юридичної діяльності нами запропонована модель структури комунікативної компетентності, яка включає в себе дві взаємопов'язані складові: особистісну та технологічну.

На нашу думку, особистісна складова комунікативної компетентності може бути представлена наявністю та високим рівнем розвитку особистісних якостей, властивостей, які відображають своєрідність природних та соціальних параметрів особистості; особливості їх впливу на аналітико-перцептивні, афективно-регулятивні процеси у сфері комунікації; направленість та індивідуальне-стильова своєрідність комунікативного потенціалу.

Технологічна складова комунікативної компетентності може бути представлена високим ступенем інформованості: про різноманітність комунікативних стратегій (репертуарів) побудови контактів з різними категоріями співрозмовників (процедурних аспектах побудови різних видів взаємодії та відносин); основних соціально-психологічних закономірностях, значимих в професійній комунікації; типових труднощах професійного спілкування; високий ступень засвоєння найрізноманітніших комунікативних вмінь у використанні методів, прийомів, засобів, які у своїй сукупності складають психотехнології та психотехніки професійного спілкування.

Оскільки юрист в ході виконання своїх функцій знаходиться в „епіцентрі” міжособистісних відносин, специфіка яких практично завжди обумовлюється застосуванням власних повноважень з його боку, то проблема формування контактів з оточуючими людьми тісно пов'язана з проблемою впливу. Сучасні вимоги до юридичної діяльності професіонала підкреслюють необхідність наявності у нього чітко визначеної сукупності знань, умінь та навичок у галузі спілкування,

на підставі якої він може здійснювати комунікативний вплив на співрозмовника, його стан, думки, плани і т.ін. Впливати в процесі комунікації - для професіонала, який здійснює юридичну діяльність, це означає грамотно управляти нею, швидко та ефективно досягаючи необхідного результату. Інтенсивність соціальних, міжособистісних контактів співробітника правоохоронних органів припускають, по-перше, що він повинен не стихійно, а цілеспрямовано реагувати в контактах з оточуючими людьми, по-друге, повинен враховувати ряд факторів, серед яких одним з найбільш важливих є фактор часу. Ліміт часу в багатьох ситуаціях підштовхує до форсування процесу встановлення контакту. Таким чином, в діяльності юриста стає важливим саме швидкий, ефективний вплив через комунікаційно-універсальний засіб і спосіб досягнення необхідного професійного результату.

Здатність управляти правосвідомістю і поведінкою громадянина засобами професійної комунікації виступає у якості головного показника комунікативної компетентності спеціаліста у правоохоронній діяльності, в тому числі і юриста (слідчий, адвокат, суддя, юрисконсульт). У його роботі затребувана високорозвинена здатність до керування комунікацією, тобто до вибору найбільш оптимальних, діючих її аспектів. Ефективність комунікації співробітника як засоба досягнення актуальної мети не зводиться до ефективності інформаційних контактів. За словами В.П. Третьякова, Ю.С. Крижановської [9], було б невірним вважати, що комунікація у спілкуванні означає простий обмін інформацією. Ми не передаємо інформацію, а інформуємо, не обмінюємося знаннями про життєві проблеми, а скаржимося та співчуваємо. Інакше кажучи, та інформація, яка передається та приймається, є лише засобом досягнення мети, лише можливістю задоволення бажань.

Отже, у зв'язку з цим, комунікація у професійному спілкуванні юриста як вплив і інформація, є інструментом управління поведінкою громадянина (або групи громадян) у відповідності до вимог Закону. Саме такий підхід до професійної комунікації в процесі юридичної діяльності вважається нам найбільш доцільним.

На підставі проаналізованих літературних джерел та нормативно-правових актів, які регламентують юридичну діяльність, ми вважаємо, що юристи повинні бути компетентними фахівцями у комунікативній сфері, тому що їх професійна діяльність пов'язана з постійним спілкуванням з різними верствами населення, і він виконує практично всі процесуальні дії. Для досягнення цього результату необхідно спрямувати в процесі фахової підготовки майбутніх юристів компетентнісно-орієнтований підхід, в цьому ми бачимо перспективу *подальших наукових пошуків*.

Література:

1. Клюев Е. В. Речевая коммуникация: Учебное пособие для университетов и вузов. /Е.В.Клюев. — М.: «Издательство ПРИОР», 1998. — С. 4.
2. Бלאкар Р.М. Язык й моделирование социального взаимодействия. /Р.М. Бלאкар. — М., Прогресс, 1987. - С. 47.
3. Белл Р.Т. Социлингвистика: Цели, методы, проблемы /Под ред. А.Д. Швейцера. — М.: Международные отношения, 1980. — С. 50.
4. Романов В.В. Юридическая психология: Учебник. /В.В.Романов. — М.: Юрист, 1999. — С. 375.

5. Пономарев И.Б., Трубочкин В.П. Психотехнология общения. /И.Б. Пономарев, В.П. Трубочкин. — М: Академия МВД РФ, 1996. — 195 с.
6. Дулов А.В. Судебная психология. /А.В.Дулов. — Минск, 1975. — С.78.
7. Носков В.А. Психотехника общения. /В.А.Носков. — Нижний Новгород, 1997. -115 с.
8. Кондаурова О.П. Психологический тренинг профессионального общения сотрудников милиции общественной безопасности. Дис. канд. псих. наук. /О.П.Кондаурова. — М: Академия управления МВД России. 2001. — 225 с.
9. Крижанская Ю.С. Грамматика общения /Ю.С. Крижанская, В.П. Третьяков. —М.: Смысл, 1999. — С. 115.

ВИХОВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

УДК 378: 37.013.78

Бахіча Е.Е.

У статті описано досвід організації виховної роботи зі студентами- майбутніми вихователями в умовах полікультурного середовища вищого навчального закладу. Сформульована мета виховної роботи, зміст та послідовність вирішуваних завдань, її ефективність щодо виховання у студентів толерантності.

Ключові слова: виховання толерантності, майбутні вихователі, виховна робота, полікультурне середовище.

ВОСПИТАНИЕ У БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ В УСЛОВИЯХ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Бахича Э.Э.

В статье описан опыт организации воспитательной работы со студентами - будущими воспитателями в условиях поликультурной среды высшего учебного заведения. Сформулирована цель воспитательной работы, содержание и последовательность решаемых задач, ее эффективность в воспитании у студентов толерантности.

Ключевые слова: воспитание толерантности, будущие воспитатели, воспитательная работа, поликультурная среда.

FORMING IN FUTURE PEDAGOGUES OF TOLERANCE IN CONDITION OF HIGHER ESTABLISHMENT

E. E. Bakhichah

The article describes an experience of organizing pedagogical work with students in conditions of polycultural environment of Higher Establishment. There were formed a goal of educative work, content and consistency of objects concerned with their achievement, forming tolerance in students.

Key words: forming of tolerance, future pedagogues, pedagogical project, polycultural environment.

Процеси інтеграції та глобалізації, спрямовані на взаємозбагачення, мирне співіснування і співпрацю світової спільноти, сьогодні є визначальною рисою діяльності держав, народів і кожної людини. Полікультурність середовища жит-